

# CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA TRONG KỶ NGUYÊN VƯỜN MÌNH CỦA DÂN TỘC VIỆT NAM

NNC. TÔ THẾ \*

## TÓM TẮT

Việt Nam đang bước vào kỷ nguyên mới, kỷ nguyên vườn mình của dân tộc, sau 40 năm tiến hành công cuộc đổi mới toàn diện đất nước. Để đưa đất nước vườn mình, sánh vai với các cường quốc năm châu, cần tiếp tục đẩy mạnh công cuộc công nghiệp hóa và hiện đại hóa đất nước. Nhưng, khác với giai đoạn trước, công nghiệp hóa, hiện đại hóa được tiến hành trong bối cảnh mới với những cơ hội và thách thức mới. Việc nhận thức rõ bối cảnh, cơ hội và thách thức mới là yếu tố quan trọng góp phần thực hiện thắng lợi công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong kỷ nguyên mới.

**Từ khóa:** Kỷ nguyên, kỷ nguyên vườn mình, công nghiệp hóa trong kỷ nguyên vườn mình, hiện đại hóa trong kỷ nguyên vườn mình.

**Nhận bài:** 25/11/2024; đưa vào quy trình biên tập: 25/11/2024; duyệt đăng: 20/12/2024.

## 1. KHÁI NIỆM VỀ KỶ NGUYÊN VƯỜN MÌNH CỦA DÂN TỘC VIỆT NAM

Thời gian gần đây trên truyền thông, báo chí thường xuất hiện cụm từ *kỷ nguyên*. Nếu theo từ điển thì từ *kỷ* có nhiều nghĩa và từ *nguyên* cũng vậy; nhưng từ ghép “*kỷ nguyên*” thường được sử dụng để chỉ khoảng thời gian trong lịch sử, bắt đầu từ việc xuất hiện những đặc điểm quan trọng hoặc biến cố lớn có sự thay đổi căn bản trong sự phát triển của tự nhiên hay đời sống xã hội, chính trị, khoa học, công nghệ. Chẳng hạn, kỷ nguyên địa chất; kỷ nguyên cách mạng giải phóng dân tộc gắn với sự nghiệp cách mạng giải phóng (giải phóng giai cấp, giải phóng xã hội, giải phóng con người) của giai cấp công nhân; kỷ nguyên kỹ thuật số...

“*Kỷ nguyên vườn mình*” đề cập đến khía cạnh vai trò chủ quan của chủ thể hoạt động, đó là nhấn mạnh đến ý thức, thái độ, hành vi của chủ thể trong việc thực hiện nhiệm vụ lịch sử của đất nước, dân tộc hoặc của thời đại. Khi nói đến chủ thể - chủ thể nhận thức

hoặc chủ thể hành động, đó là những cá nhân con người cụ thể hoặc là những cộng đồng người của một tổ chức, một giai cấp, một dân tộc,... thậm chí là chỉ tất cả con người ở một thời đại, một thiên niên kỷ... hay, đó là những con người cùng thực hiện một nhiệm vụ trong một giai đoạn lịch sử.

Ngày 31/10/2024 tại Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, Tổng Bí thư Tô Lâm, đã có buổi trao đổi một số nội dung về kỷ nguyên mới, kỷ nguyên vườn mình của dân tộc Việt Nam, với các học viên Lớp bồi dưỡng, cập nhật kiến thức, kỹ năng đối với cán bộ quy hoạch Ủy viên Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIV (Lớp 3). Theo Tổng Bí thư Tô Lâm, kỷ nguyên vườn mình hàm ý tạo sự chuyển động mạnh mẽ, dứt khoát, quyết liệt, tích cực, nỗ lực, nội lực, tự tin để vượt qua thách thức, vượt qua chính mình, thực hiện khát vọng, vươn tới mục tiêu, đạt được những thành tựu vĩ đại...

Như vậy, kỷ nguyên vươn mình của dân tộc - “chủ thể vươn mình” là dân tộc Việt Nam (mọi người dân Việt Nam), dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam. Nếu cộng đồng dân tộc đã là một chủ thể thì “hàng trăm triệu người như một”. Để tất cả như một thì phải “đồng tâm hiệp lực, chung sức đồng lòng; khơi dậy mạnh mẽ hào khí dân tộc” (đó chính là truyền thống vẻ vang 4000 năm lịch sử của dân tộc Việt Nam), với “tinh thần tự chủ, tự tin, tự lực, tự cường, tự hào dân tộc”, với “khát vọng phát triển đất nước”; và “biết kết hợp chặt chẽ sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại”. Chủ thể phải có ý chí trong việc “tạo sự chuyển động mạnh mẽ, dứt khoát, quyết liệt, tích cực, nỗ lực” phát huy tối đa nội lực của bản thân, “vượt qua chính mình, vượt qua những thách thức để vươn tới mục tiêu”... xây dựng thành công nước Việt Nam xã hội chủ nghĩa: dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh; sánh vai với các cường quốc năm Châu; đưa đất nước phát triển toàn diện, mạnh mẽ, bứt phá và cất cánh.

Như vậy, Tổng Bí thư Tô Lâm đã làm rõ bản lĩnh, mục tiêu, hướng đi tới của chủ thể, trong đó thể hiện rõ nhất sự “vươn mình” là lý trí, ý chí trong việc kiểm soát, huy động mọi tiềm năng của tâm lý, ý thức và hành động để thực hiện thắng lợi các mục tiêu đề ra, cả mục tiêu trước mắt và lâu dài.

## **2. CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA Ở VIỆT NAM KỶ NGUYÊN VƯƠN MÌNH CỦA DÂN TỘC**

Công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước trong bối cảnh đã xuất hiện cách mạng công nghiệp lần thứ tư và quá trình toàn cầu hóa đang diễn ra mạnh mẽ. Công nghiệp hóa là nội dung cốt lõi của hiện đại hóa và quyết định

trình độ phát triển của quốc gia dân tộc. Đồng thời, mục đích của công nghiệp hóa là nhằm tạo ra cơ sở vật chất - kỹ thuật cho chủ nghĩa xã hội.

Vào những năm cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX, khi thế giới đang trong giai đoạn phát triển của cách mạng điện khí hóa cùng cơ khí hóa thì Việt Nam, dưới sự thống trị của thực dân Pháp, không có điều kiện để phát triển. Trong chính sách khai thác thuộc địa của thực dân Pháp và sau này là đế quốc Mỹ, cách mạng công nghiệp cả lần thứ nhất lẫn lần thứ hai chỉ được phát triển một cách rất hạn chế. Bởi vậy, chủ trương, chính sách công nghiệp hóa, hiện đại hóa của Việt Nam hiện nay, cần phải tích hợp đáp ứng các yêu cầu đa dạng của trình độ sản xuất công nghiệp của cả cơ khí hóa, cả điện khí hóa và tin học hóa; đồng thời, sự phát triển tích hợp đó cũng phải tương thích với trình độ sản xuất của nền công nghiệp trong cách mạng lần thứ 4. Bên cạnh đó, hội nhập với thị trường thế giới về cơ bản là thị trường tự do toàn cầu, được cấu tạo và được vận hành, điều chỉnh bởi chuỗi giá trị toàn cầu, trong điều kiện thị trường trong nước và thị trường quốc tế khác biệt không nhiều. Bởi vậy, tất cả các mô hình công nghiệp hóa truyền thống và kinh nghiệm thực hiện mô hình đó đều không thích hợp.

Phát triển khoa học, công nghệ trong bối cảnh hiện nay, việc đổi mới sáng tạo nhất thiết phải là nhiệm vụ ưu tiên hàng đầu. Thực tế không một quốc gia nào trở thành một quốc gia phát triển mà không có nền khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo ở trình độ cao. Vì vậy, Việt Nam cũng phải xác định một cách nhanh chóng, kịp thời một số ngành khoa học, công nghệ phù hợp với điều kiện của mình, nhất là những khoa học, công nghệ ứng dụng và năng lực đổi mới sáng tạo. Phát triển nhanh đòi hỏi tốc độ cao trong tăng trưởng kinh tế, gia tăng sản xuất - kinh doanh, tạo điều kiện thu hẹp khoảng cách phát triển với các nước trong khu vực và trên thế giới. Đồng thời, quá trình đó là phát triển bền vững cũng đòi hỏi hiệu quả và

năng suất lao động cao, không tăng đầu tư, nguyên nhiên vật liệu, lao động... nhưng vẫn tăng nhanh sản lượng, chất lượng; đặc biệt là không thể hy sinh công bằng, tiến bộ xã hội, không thể hy sinh môi trường sinh thái để lấy tăng trưởng kinh tế.

Trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, công nghiệp là sức bật của nền kinh tế. Sức bật yếu, nền kinh tế “lê lết” đất nước sẽ đi sau, tụt hậu so với nhiều nước trên thế giới, nếu sức bật khỏe thì đất nước sẽ có đà “cất cánh”. Thực tế, công nghiệp của đất nước trong những năm qua tuy đã có những bước phát triển, nhưng về quy mô vẫn còn nhỏ và trình độ vẫn còn thấp. Sản xuất công nghiệp chủ yếu vẫn là gia công, lắp ráp cho nên giá trị gia tăng thấp; trình độ công nghệ còn lạc hậu, phần lớn là của thời kỳ cách mạng công nghiệp lần thứ nhất và lần thứ hai, chậm được đổi mới. Vì vậy, năng suất lao động còn rất thấp, nếu so với Singapore thì chưa bằng 1/5, so với Thái Lan chưa bằng 1/3 và so với Philippines cũng chỉ bằng 1/2. Cho nên phải thừa nhận năng lực cạnh tranh, khả năng tham gia vào chuỗi giá trị toàn cầu của nền kinh tế Việt Nam hiện nay còn rất hạn chế.

Nếu nhìn nhận từ các sản phẩm công nghệ cao, như điện thoại di động, máy tính, các linh kiện, thiết bị điện tử thì phần lớn đều do các doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài sản xuất. Lĩnh vực công nghệ thông tin, viễn thông tuy phát triển nhanh nhưng chủ yếu cũng vẫn là nhập khẩu thiết bị, để kinh doanh dịch vụ phục vụ người tiêu dùng. Công nghiệp phần mềm khá phát triển, lực lượng đông nhưng chất lượng, nhất là tiếng Anh còn hạn chế, nên cũng chỉ là gia công cho các doanh nghiệp nước ngoài. Doanh nghiệp Nhà nước, lực lượng nòng cốt đóng vai trò chi phối nền kinh tế định hướng xã hội chủ nghĩa nhưng hiệu quả hoạt động thấp, thậm chí nhiều dự án, nhiều doanh nghiệp được đầu tư lớn nhưng thua lỗ nặng. Doanh nghiệp tư nhân tuyệt đại bộ phận là doanh nghiệp nhỏ và siêu nhỏ, vốn ít, việc kinh doanh dựa nhiều vào vốn ngân hàng. Trong khi đó, thị trường chứng khoán chưa

phát triển, chưa trở thành kênh huy động vốn dài hạn cho doanh nghiệp, nhưng vừa nhen nhúm đã bị những “con cá mập” lừa đảo hàng ngàn, hàng triệu tỷ đồng của dân, làm cho dân không dám đầu tư. Còn doanh nghiệp FDI thì chưa gắn kết chặt chẽ với doanh nghiệp trong nước, nhiều doanh nghiệp đầu tư vào lĩnh vực gia công, lắp ráp, trình độ công nghệ không cao chỉ ở mức trung bình, với mục đích để tận dụng lao động giá rẻ của Việt Nam.

Cách mạng công nghiệp lần thứ tư diễn ra với tốc độ rất nhanh, quy mô rất lớn, sẽ tạo ra những thay đổi lớn trong mọi lĩnh vực ngày một sâu, rộng hơn. Nếu không biết tận dụng, bỏ lỡ thời cơ này thì đất nước càng ngày càng tụt hậu xa hơn so với các nước khác trong khu vực và trên thế giới. Chính vấn đề này đã được Tổng Bí thư Tô Lâm đề cập trong các bài nói chuyện gần đây, cho nên cần phải nhận thức vấn đề này một cách sâu sắc, quyết tâm thực hiện cho bằng được việc nắm bắt thời đúng cơ, phải xem đây là vấn đề hàng đầu đối với vận mệnh của đất nước hiện nay.

Thực tế vấn đề công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở nước ta, trong những năm qua, được Đảng và Nhà nước đặc biệt quan tâm, nên từng bước đã có những điều chỉnh, bổ sung, phát triển về nội dung công nghiệp hóa, hiện đại hóa và phải gắn với phát triển kinh tế tri thức và kinh tế số. Song, cho đến nay, công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở nước ta về cơ bản vẫn là mô hình phát triển kinh tế theo chiều rộng, nền kinh tế phát triển chủ yếu vẫn dựa vào khai thác tài nguyên và nguồn lao động giá rẻ, trình độ thấp. Sự tăng trưởng kinh tế là nhờ tăng sử dụng các yếu tố đầu vào, với trình độ công nghệ thấp và cơ cấu lạc hậu. Cần phải nhanh chóng khắc phục được tình trạng này để “thay máu” nền kinh tế, làm cho kinh tế khỏe mạnh thực sự từ chính bản thân mình, mới có sức bật và vươn mình.

Đặc biệt, những yếu tố then chốt cho công nghiệp hóa, hiện đại hóa là khoa học công nghệ, giáo dục đào tạo nhằm nâng cao năng lực sáng tạo, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực để tạo ra những bước phát triển có tính chất đột phá nhưng hiện nay vẫn đang trong quá trình cải cách, đổi mới. Nhiều nhà khoa học còn cho rằng, những yếu tố được cho là then chốt đó, vẫn chưa thực sự trở thành động lực và nền tảng cho phát triển kinh tế - xã hội, cho tăng trưởng, cơ cấu lại nền kinh tế và cho việc tăng năng suất lao động xã hội.

Cơ hội cho sự phát triển đòi hỏi phải định hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa phát triển theo chiều sâu, đó là dựa trên khoa học công nghệ, nguồn nhân lực chất lượng cao để nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả và sức cạnh tranh. Cần phải kiên quyết và nỗ lực định hướng cho tất cả các ngành, các lĩnh vực kinh tế phải từng bước chuyển mình. Đó là chuyển từ trình độ công nghệ ở trình độ trung bình như đã đề cập ở trên sang tự động hóa, tiến tới thông minh hóa: nông nghiệp thông minh, công nghiệp thông minh, dịch vụ vận tải thông minh, ngân hàng thông minh... Để “tạo sự chuyển động mạnh mẽ” phải “quyết liệt, tích cực, nỗ lực”, như Tổng Bí thư Tô Lâm, đã nói: một mặt, đổi mới cơ cấu kinh tế, nhất là cơ cấu công nghiệp, phù hợp với xu hướng phát triển của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư; phát triển công nghiệp hỗ trợ, sản xuất các linh kiện, phụ tùng, thiết bị được tiêu chuẩn hóa có thể được sử dụng vào nhiều loại máy móc, thiết bị ở nhiều ngành công nghiệp, đồng thời tăng cường liên kết, hợp tác giữa các ngành, lĩnh vực; mở rộng khả năng, cơ hội để các doanh nghiệp Việt Nam tham gia sâu, có giá trị lớn, có vị trí vững chắc trong chuỗi giá trị toàn cầu. Mặt khác, phát triển các cụm ngành công nghiệp bao gồm các doanh nghiệp có quan hệ chặt chẽ với nhau về công nghệ, về sản phẩm chế tạo, trong đó, có doanh nghiệp sản xuất sản phẩm cuối cùng giữ vai trò trọng tâm, các doanh nghiệp cung cấp các sản phẩm hàng hóa, dịch vụ trước và sau cho doanh nghiệp sản xuất sản phẩm cuối cùng. Đồng thời, cần tăng cường đầu tư của



Ảnh Bộ Công Thương

toàn xã hội, của nhà nước, của các doanh nghiệp, các tổ chức trong và ngoài nước cho phát triển khoa học công nghệ; đổi mới phương thức quản lý hoạt động khoa học công nghệ; thực hiện quyền tự chủ đầy đủ cho các tổ chức nghiên cứu, ứng dụng, chuyển giao tiến bộ khoa học công nghệ. Cùng với đó là phải đổi mới mô hình tổ chức, quản lý, chương trình, phương pháp giáo dục đào tạo, ở tất cả các cấp học, ngành học theo chuẩn mực quốc tế, cung cấp nguồn lao động chất lượng cao, có kỹ năng và năng lực sáng tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước trong cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Với sự nỗ lực như vậy mới “phát huy tối đa nội lực của bản thân”, mới “vượt qua chính mình, vượt qua những thách thức để vươn tới mục tiêu”: dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh.

### 3. KẾT LUẬN

Kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, được Tổng Bí thư Tô Lâm nêu lên nhằm nhấn mạnh vai trò “tích cực, nỗ lực, quyết liệt tạo sự chuyển động mạnh mẽ” của chủ thể là “Mọi người dân Việt Nam” đồng lòng, chung sức “xây dựng đất nước phồn vinh, hạnh phúc, sớm xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội, sánh vai với các cường quốc năm châu”. Điều đó đã truyền cảm hứng cho tất cả mọi người dân Việt Nam yêu nước, chung khát vọng đưa đất nước trở thành một nước phát triển. Để trở thành quốc gia phát triển, trước hết phải là một nước công nghiệp hóa, có nền sản xuất công nghiệp tiên tiến, xã hội hiện đại, văn minh.

Quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở Việt Nam đã trải qua nhiều giai đoạn phát triển, bên cạnh những thành công đã đạt được nhưng thực trạng cũng đang bộc lộ những hạn chế. Để thực hiện có kết quả mục tiêu, định hướng, tạo động lực có sức bật, vươn mình phải hiểu rõ bối cảnh, thực trạng, cùng những thách thức và thời cơ của công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Từ đó phải nỗ lực và thực hiện quyết liệt quá trình chuyển đổi mô hình kinh tế; nâng cao hiệu quả huy động, phát triển nguồn lực, đẩy mạnh thu hút nguồn lực trong xã hội cho đầu tư phát triển, chú trọng quá trình tái cơ cấu nền kinh tế; tận dụng thành tựu của cách mạng công nghiệp 4.0, nền kinh tế tri thức và kỹ thuật số; chú trọng phát triển khoa học công nghệ, phát triển giáo dục đào tạo nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, nâng cao khả năng cạnh tranh... Thu hút mọi nguồn lực và đổi mới chính sách cho phù hợp để thúc đẩy sự phát triển của các yếu tố tiền đề cho công nghiệp hóa, hiện đại hóa, tạo đà cho sự bứt phá và vươn mình của dân tộc Việt Nam.

### TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

- Lê Cao Đoàn - chủ biên (2008): *Công nghiệp hóa, hiện đại hóa rút ngắn - những vấn đề lý luận và kinh nghiệm thế giới*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
- Lê Hữu Nghĩa - chủ biên (2022): *Những vấn đề lý luận và thực tiễn mới trong văn kiện Đại hội XIII của Đảng*, Nxb. Chính trị quốc gia sự thật, Hà Nội.
- Tô Lâm (2024): *Một số nội dung cơ bản về kỷ nguyên mới, kỷ nguyên vươn mình của dân tộc; những định hướng chiến lược đưa đất nước bước vào kỷ nguyên mới, kỷ nguyên vươn mình của dân tộc*, Tạp chí Cộng sản (điện tử 31/10/2024).

